

Ontrouw

Bart-Jan van Gaart

De zojuist gelezen fragmenten uit het boek Hosea, zeker het gedeelte uit het eerste hoofdstuk, zijn ongehoord in de liturgie van de mainstream kerken. In het Lectionarium van de Rooms Katholieke Kerk staan ze niet en ook in het Leesrooster van de Protestantse Kerk zijn ze niet te vinden. Hosea valt dan ook met de deur in huis. Voor vandaag heb ik de onlangs verschenen vertaling van Gerard Swüste gebruikt waar in het tweede vers het woord slet veelvuldig gebezigd wordt. In de meeste andere vertalingen staat er hoer en klinkt het vers zo: "Zo sprak de LEVENDE tot Hosea: Neem je een hoer als vrouw en verwek hoerenkinderen, want het land hoereert als een hoer weg van mij, de LEVENDE." Goedemorgen, dan zit de goegemeente wel rechtop!

Dat Swüste voor slet heeft gekozen is mijns inziens zeer terecht want het onderscheid tussen een hoer en een slet is dat de eerste zich liggend staande probeert te houden, terwijl de tweede een niet éénkennige liefhebster is. Geld speelt hier geen rol.

Al snel wordt duidelijk waar het Hosea, of althans het boek Hosea om te doen is: het land, Israël, is overspelig als een slet, weg van mij. Anders gezegd: er is sprake van ontrouw. En de Levende ziet het met lede ogen aan, is zwaar teleurgesteld, windt zich er enorm over op, wordt woedend "de maat is vol" heeft geen mededogen meer, maar zegt tegelijkertijd in vers 6: "maar ik zal het blijven dragen." Wat is dat voor een God, wat is dat voor een mens, die door ontrouw van een geliefde diep wordt gekrenkt maar toch zegt: Ik zal het blijven verdragen. In het Frans heet zo iemand un cocu. Een bedrogen echtgenoot, een beetje een sukkel die wel weet maar niets onderneemt. Voor de voetballiefhebbers: Niet zo leuk voor de trainer van Vitesse.

Is de Levende een sukkel? Daarover straks meer. Eerst maar even wat 'ins en outs' over het boek Hosea en de profeet waaraan het boek zijn naam te danken heeft. Hosea is het eerste boek van de zogenaamde twaalf kleine profeten. Dat 'klein' hebben we te danken aan (daar is hij weer) Augustinus, die daarmee niet wilde zeggen dat ze ondergeschikt aan de andere profetische boeken zijn, maar dat hun omvang geringer is. Hosea is ontstaan zo'n 750 jaar voor het begin van onze jaartelling. Het Joodse volk was na de dood van Salomo, verdeeld geraakt in een Noordrijk (Israël) ook wel Efraïm genoemd naar de dominante stam, zoals we in het 11e hoofdstuk hoorden en een Zuidrijk (Juda). Hosea behoorde tot het Noordrijk Israël. Hosea moet niet zozeer gezien worden als de schrijver van het boek, maar als de hoofdpersoon ervan.

We hoorden over het huwelijksleven van Hosea, maar al snel werd duidelijk dat de relatie tussen Hosea en zijn overspelige vrouw Gomer, model staat voor de relatie tussen de Levende zijn mensen. Het is telkens hetzelfde liedje: Nog niet heeft het volk zich gericht op de Levende, of ze laten zich alweer verleiden door die andere god in de Hebreeuwse Bijbel, Baäl, met andere woorden ze gaan voor macht en bezit. De relatie tussen de Levende en zijn mensen

wordt in heel de Schrift als een huwelijksband (denk aan het verbond) gebracht. De ontrouw aan het verbond en het verslingerd raken aan andere goden is het overspel. Hosea gebruikt het beeld van de huwelijksband en het overspel overtuigend om Israel te confronteren met haar ontrouw. Het kost ons lezers weinig moeite om empathie te hebben met de bedrogen, teleurgestelde echtgenoot, met de Levende.

Laten we het eens hebben over die Levende. Wat is diens rol en positie in het verhaal. Zoals gezegd begrijpen we zijn woede en teleurstelling over de ontrouw van zijn geliefden, maar daarmee is de Levende nog een figuur waarmee wij ons zondermeer kunnen identificeren, temeer omdat hij hier toch ook wel een beetje als een sukkel wordt neergezet. Welke echtgenoot laat zo met zich sollen. Heeft Hij dan geen enkele eigenwaarde? Als het onze broer of vriend zou zijn, zouden we zeggen: breek op man! Niet onbesproken kan blijven dat ook hier de vrouw van het verhaal wordt neergezet als een slet die zich tot haar gerief in ieder bed stort dat voor haar open ligt. Ook in de Bijbel bevindt een vrouw zich voortdurend in de uitersten van maagd of slet een beeld dat tot op vandaag in misogynie macho's een hoofdrol speelt. Maar die Levende, is dat de schepper van hemel en aarde, de God-bevrijder die ons wegleidt uit het slavenhuis, die krachtpatser en alleskunner die nu ineens tot hulpeloze en hopeloze 'loser' geworden is? Het is niet bij elkaar te brengen, al te menselijk. Al tijdens mijn theologiestudie vond ik God en het geloof in zoiets als een god al een moeizame exercitie. De studie zelf maakte dat er zeker niet beter op. Zo blij was ik toen ik bij Augustinus ontdekte dat je het woordje God in de hele Schrift kunt vervangen door het woordje liefde. Daar kon ik wel wat mee. Maar of de Bijbelse personage God daarmee recht wordt gedaan?

Nog blijer was ik dus toen mij de revolutionaire gedachte deel werd dat de Levende, de Eeuwige, God, of Ik Zal hoe we hem (hoezo hem?) ook noemen, een personage is zoals Madame Bovary bij Flaubert, Aljosja Karamazov bij Dostojewski of Hylke en Sietse in de Kameleon. Kijk, nu lees ik ineens een heel ander boek. Een veel interessanter boek over mensen in hun relatie met medemensen en..... en hun denkbeeldige vriendje God? Zo dan? Misschien wel en wat zou dat. Wellicht dat u zich erdoor beledigd voelt, dat spijt mij dan, maar zei Tiberius al niet "belediging van de goden is een zaak van de goden zelf" met andere woorden: een beetje god heeft geen verdediging nodig. Ik durf dus te zeggen, maar toch met enige schroom, dat ik in traditionele zin een ongelovige ben. Mijn standpunt en motto is dit: Met de vraag naar God is het hetzelfde als met de vraag naar de zin van het leven: beide bestaan niet tenzij in de betekenis die je er zelf aan geeft. En precies dat doet de Bijbel voortdurend. Niet een almachtig opperwezen dat een flinke vinger in de pap heeft van ons dagelijks doen en laten, maar een personage geboetseerd naar woorden als bevrijding, mededogen, wijsheid, doorzettingsvermogen. En trouw, ja, tegen de klippen op. God is de held van ons Bijbels verhaal. God is wie wij willen zijn. Wie wij zouden moeten willen zijn. En helemaal aan het eind van het boek lezen we over een cliffhanger, de dood aan een kruis en een belofte, opstanding of, nog meer naar het einde: een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

Trouw tegen de klippen op. Trouw beantwoord met ontrouw, met overspel. Wij scharrelen wat af. Wie van ons kan naar eer en geweten zeggen dat wij trouw zijn. Trouw aan onze principes, onze idealen, onszelf, onze naasten? Mijn God, hoeveel ontrouw bepaalt mijn leven? Hoe vaak

doe ik niet wat ik wil? Hoe vaak wil ik niet wat ik doe. Met hoeveel goden ga ik vreemd? Goden van macht en verslaving, goden die mij geld en goed beloven, goden die mij een makkelijk leven beloven ten koste van wat ook? Hoe vaak laat ik mij verleiden om alles waar ik pal voor zou willen staan te verloochenen. In ontelbare boeken wordt die ontrouw beschreven, in zoveel liederen bezongen, oneindig vaak verbeeld. Ik word er moe en moedeloos van.

Als we uitzoemen van onszelf en van onze directe naasten, zien we afgrijselijke mondiale ontrouw. Regeringsleiders die hun volk in de steek hebben gelaten en vooral met eigen gewin bezig zijn. Oorlogzuchtige presidenten die de onvolmaaktheid die ze ervaren en hun ontevredenheid daarover niet bij zichzelf zoeken en oplossen, maar kennelijk zonder enig moreel besef over lijken gaan en duizenden vooral jonge levens op te offeren om zich ietsje beter te voelen. De mensheid als geheel die niet aflat haar eigen habitat te bevuilen totdat deze onbewoonbaar is geworden.

Mensheid. Een ramp voor de aarde en al wat erop leeft, inclusief die mensheid zelf.

Rentmeesters noemen sommigen onder ons onze soort. Echt?

Waar wij ons ten opzichte van andere levende wezens in onderscheiden zijn twee dingen: we zijn in staat om betekenis te geven aan alles wat wij waarnemen, niet in het minst door ons gebruik van taal en we zijn in staat tot samenwerken. We kunnen die gaven tot heil van onszelf en elkaar gebruiken en daarvan staan in de Bijbel schitterende voorbeelden en vele wijze lessen. Maar vooralsnog lijkt het alsof de schepper van hemel en aarde er goed aan zou doen om ons te ontscheppen, ongedaan te maken. Weg met die mensen, ze verdienen niet langer mens te zijn.

Maar dan, in het elfde hoofdstuk gebeurt er iets bijzonders: De Levende, onze held, doet iets wat wij zo vaak nalaten. Hij zegt, ondanks alles wat Hij verduren en verdragen moest: "Ik kan je niet in de steek laten. Het gaat me zo aan mijn hart, mijn medeleven gaat in mij tekeer. Ik zal me niet laten leiden door mijn woede. God ben ik, geen mens!

Het ontroert me dat zinnetje: God ben ik, geen mens. Mensen zijn ontrouw. Mensen vergeten wat het belangrijkste is: trouw, betrouwbaarheid. De heilige belofte om niet te verzaken, elkaar niet te laten vallen. Trouw tegen de klippen op. Tegen alles in. Alles verdragend. Niet, nooit loslaten. Niets en niemand buitensluiten, wegsturen, wegvagen. Allemachtig wat een opgave. Een God kan dat, maar een mens?

Er zijn mensen die het kunnen. Mensen die er zijn voor mensen. Mensen die vasthouden aan waar ze in geloven. Mensen die opkomen voor alles wat kwetsbaar en in gevaar is. Mensen die zich vastkleven aan het asfalt van de A12 omdat niemand luistert als ze alleen maar zeggen dat ons krediet op is. Dat onze woonplek in groot gevaar is. Dat de ramp nog niet onafwendbaar is misschien maar binnenkort wel. Irritant die mensen. Net zo irritant als profeten, klein of groot. Maar onmisbaar. Ben ik zo'n mens? Zijn wij zulke mensen? Ik mag het hopen.

En ook in de vele minisamenlevingen waarin wij functioneren: Hoe groot is ons vermogen om de ander te laten zijn, niet te oordelen, niet te verlaten? Thomas van Kempen schrijft in zijn

Navolging van Christus: "Probeer geduldig te zijn in het verdragen van een anders gebreken en van al zijn zwakheden, want jij hebt er zelf ook veel die door anderen verdragen moeten worden." Tja!

God ben ik, geen mens. Wat ik ook geloof of niet. Diep in mijn hart weet ik: die God de Bijbelse God, heb ik nodig. De ene en enige die onvoorwaardelijk trouw is. Die mij niet in de steek laat, niet laat vallen wat ik ook doe of nalaat. Eén die mij voorzegt en voorleeft wat leven is, hoe ik moet gaan en waar mijn bestemming ligt.

God ben jij, geen mens! Veel te laat heb ik jou lief gekregen, maar hopelijk nog wel op tijd!